

Temat: Decyzje blisko obywatela – FINANSE SAMORZĄDÓW- czyli na co wydają kasę samorzady?

Cele lekcji w języku ucznia/uczennicy:

- poznam system podziału pieniędzy pomiędzy gminy, powiaty, województwa i rząd centralny oraz będę umiał/umiała wykorzystać tę wiedzę w praktyce,
- zrozumieć, jaki jest stan finansów w mojej gminie, upewnię się, że jako obywatel swojej gminy mam prawo zbierać informacje na temat jej sytuacji finansowej.

WAŻNE!!

Państwo bierze pieniądze od podatnika. Zgodnie z polskim prawem podatnikiem jest osoba fizyczna, osoba prawna lub jednostka organizacyjna niemająca osobowości prawnej, podlegająca na mocy ustaw podatkowych obowiązkowi podatkowemu. Ponadto do budżetu Państwa trafiają również przychody, które są generowane przez spółki skarbu państwa.

Państwo zbiera pieniądze od swoich obywateli lub osób prowadzących działalność gospodarczą na jego terytorium poprzez pobieranie podatków, opłat i składek (szczegółowe wyjaśnienia w dalszej części scenariusza).

Pieniędźmi zebranymi za pomocą podatków, opłat i składek rozporządzają odpowiednie organy państwowe, w tym pewną ich częścią zarządzają również samorzady, czyli gminy, powiaty i województwa.

Środki publiczne zawsze są związane z zadaniami publicznymi, które realizują władze publiczne (w tym wypadku samorząd). Środki publiczne są więc niejako „paliwem”, dzięki któremu władze publiczne (w tym samorządowe) mogą realizować swoje zadania.

Interes publiczny to interes wspólnoty narodowej, regionalnej lub lokalnej. Interes wspólnoty definiują na bieżąco jej liderzy wybrani demokratycznie, powinni oni jednak konsultować się w tej kwestii nieustannie z członkami tej wspólnoty – obywatelami państwa czy mieszkańcami gminy, powiatu lub województwa.

Zastanów się:

1. Czy waszym zdaniem nasza gmina należy do bogatszych, czy uboższych w regionie? Czemu?

.....

2. Na jakie cele waszym zdaniem gmina wydaje najwięcej pieniędzy, a na jakie najmniej?

.....

3. Na jakie cele gmina powinna waszym zdaniem wydawać więcej pieniędzy?

.....

4. Czy są jakieś potrzeby mieszkańców, które waszym zdaniem nie są zaspokojone?

.....

SŁOWNICZEK:

DOTACJE CELOWE – są to środki przekazywane z budżetu państwa samorządom na realizację konkretnych

zadań zleconych, np. wypłatę programu 500+, wydawanie dowodów osobistych itp. Samorzady MUSZĄ wydać przekazaną kwotę pieniędzy w ramach dotacji celowych na wskazane zadanie. Inaczej sytuacja wygląda w odniesieniu do pozostałych źródeł dochodu: subwencji ogólnej i dochodów własnych.

SUBWENCJA OGÓLNA – są to środki przekazywane samorządom z budżetu państwa na sfinansowanie zadań własnych. Samorzady mogą w sposób dowolny wykorzystać te pieniądze. Wysokość subwencji jest wyliczana na podstawie skomplikowanego algorytmu i składa się z trzech części:

- **oświatowej** – przeznaczanej na utrzymanie szkół. Przy jej wyliczaniu bierze się pod uwagę takie czynniki jak liczbę szkół w gminie, ich typy i rodzaje, liczbę uczniów i nauczycieli w tych szkołach i inne. Samorzady nie mają obowiązku przeznaczania całości subwencji ogólnej na szkolnictwo, jednakże w praktyce okazuje się, że wysokość tej subwencji jest za mała i nie wystarcza na pokrycie całości wydatków oświatowych samorządów;
- **wyrównawczej i równoważącej**, otrzymywanej przez te samorzady, których dochody własne w przeliczeniu na 1 mieszkańca odbiegają wyraźnie od średniej krajowej, a więc są „najbiedniejsze”. Sposób ich wyliczania jest bardzo skomplikowany i znacząco wykracza poza zakres tego opracowania. Jednym ze źródeł finansowania tych części jest tzw. **janosikowe**, czyli „składka” wpłacana przez najbogatsze samorzady na rzecz najbiedniejszych. Co roku najbogatsze samorzady płacą po kilkaset milionów złotych janosikowego na rzecz uboższych samorządów.

DOCHODY WŁASNE SAMORZĄDÓW – są to środki pozyskane bezpośrednio przez samorzady i przeznaczone

głównie na wykonywanie zadań własnych. Przysługują im one na mocy wielu ustaw np. Ustawy z dnia 12 stycznia 1991 r. o podatkach i opłatach lokalnych oraz Ustawy z dnia 13 listopada 2003 r. o dochodach jednostek samorządu terytorialnego. Składają się na nie:

- **PODATKI LOKALNE** – są to podatki odprowadzane całkowicie na rzecz budżetu gminy lub miasta na prawach powiatu (powiaty i województwa nie mogą ich ustanawiać i pobierać). Do podatków lokalnych zalicza się podatek: od nieruchomości, od środków transportowych, rolny, leśny, od czynności cywilnoprawnych, od spadków i darowizn. Zdecydowanie najwyższe dochody samorzady otrzymują z podatków od nieruchomości i podatku rolnego. Stawki tych podatków są kształtowane przez rady gmin i miast, jednakże nie mogą przekroczyć maksymalnej kwoty określonej w ustawie. Ogólną prawidłowością są wyższe stawki podatków i opłat w zasobniejszych i większych ośrodkach, jednakże nie jest to sztywna reguła.
- **OPLATY LOKALNE** – różnią się od podatków lokalnych tym, że są związane ze świadczeniami odpłatnymi. To znaczy, że dokonując konkretnej opłaty (np. za parkowanie, targowej) „kupujemy sobie” prawo do konkretnej czynności ze strony gminy (np. udostępniania miejsca parkingowego czy miejsca na gminnym targowisku). Opłat lokalnych jest bardzo wiele. Poza wymienionymi wyżej wyróżniamy też np. opłatę miejscową i uzdrowiskową (w gminach turystycznych i uzdrowiskowych), opłatę skarbową (za rozmaite czynności urzędowe, np. za złożenie wniosku o koncesję), opłatę adiacencką (od wzrostu wartości nieruchomości wynikającej np. z jej podziału).
- **DOCHODY Z MAJĄTKU i DAROWIZN**, tzn. np. z wynajmu nieruchomości należących do gminy.
- **UDZIAŁ W PODATKACH PIT I CIT** – samorządom przysługuje również udział w podatkach dochodowych od osób fizycznych (PIT) i osób prawnych (CIT).

